
ПИТАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК [504.03:631.47](477)

DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.6-51.36>

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ ЯК ПРІОРИТЕТНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Петровська М.А., Петровський С.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів
petrovskamyr@gmail.com, sv.petrovskiy@gmail.com

Представники різних країн світу все гучніше говорять про Цілі сталого розвитку, ухвалені на саміті ООН у 2015 р. Практично усі 17 Цілей пов'язані з сільським господарством, адже воно так чи інакше впливає на усі сфери життя. Україні також необхідно створювати такі умови для сільськогосподарських систем, які не лише забезпечуватимуть населення чистими і корисними продуктами, а й прибутком виробника та розвиватимуть дбайливе ставлення до довкілля. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена 3 березня 2021 р. КМУ, передбачає збільшення частки земель під органічним виробництвом до 3% від загальної площі сільськогосподарських земель.

Для сприяння переходу на органічне сільське господарство, поширення локального виробництва і споживання органічної продукції доцільно підвищити рівень обізнаності щодо органічного виробництва. У статті наголошено на перевагах органічного виробництва, подано дефініції поняття «органічне виробництво» на світових теренах наукової думки, зазначено галузі органічного виробництва, принципи і напрями державної політики у цій сфері.

Органічне виробництво є сертифікованою діяльністю, яку провадять із дотриманням вимог законодавства. Сьогодні його регулюють Закон, 5 Постанов і 10 Наказів. Важливим кроком є запуск у 2023 р. Реєстрів органів сертифікації та операторів у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Простежено динаміку загальної площі органічних сільськогосподарських угідь і органічних операторів в Україні впродовж останніх 20 років. Зазначено, що до 2019 р. площа сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом та перехідного періоду зростала, досягнувши найвищого показника – 467 980 га, а в 2022 р. зменшилась на 38% у порівнянні з попереднім роком (422 299 га, 1% від земель сільськогосподарського призначення України). За цим показником станом на 2020 р. Україна займала 21 місце в світі (перше – Австралія (35,7 млн га)) і 13 місце в Європі (перше – Франція (2,6 млн га)). За показником органічних операторів також вирізняється 2019 р., коли їхня кількість становила 617, зазнавши зменшення до 462 у 2022 р.

З'ясовано настрої операторів органічної продукції щодо провадження діяльності в умовах війни, серед яких 68% опитаних заявили про готовність продовжити виробництво у повному обсязі. *Ключові слова:* сталий розвиток, органічне виробництво, законодавство, сертифікація, органічний оператор.

Organic production in Ukraine as a priority component of sustainable development. Petrovska M., Petrovskiy S.

Representatives of countries around the world are talking more and more loudly about the Sustainable Development Goals adopted at the UN Summit in 2015. Almost all 17 Goals are related to agriculture, as it has a direct impact on all spheres of life. Ukraine also needs to create conditions for agricultural systems that not only provide the population with clean and healthy products but also generate profits for producers and promote respect for the environment. The National Economic Strategy for the period up to 2030, approved by the Cabinet of Ministers on 3 March 2021, envisages an increase in the share of land under organic production to 3% of the total agricultural land area.

In order to facilitate the transition to organic agriculture, and promote local production and consumption of organic products, it is advisable to raise awareness of organic production. The article emphasizes the advantages of organic production, provides definitions of the concept of “organic production” in the world of scientific thought, and identifies the sectors of organic production, principles, and directions of state policy in this area.

Organic production is a certified activity that is carried out in compliance with the requirements of the law. Today, it is regulated by the Law, 5 Resolutions and 10 Orders. An important step is the launch in 2023 of the Registers of certification bodies and operators in the field of organic production, circulation and labeling of organic products.

The dynamics of the total area of organic agricultural land and organic operators in Ukraine over the past 20 years is traced. It is noted that by 2019, the area of agricultural land under organic production and transition was growing, reaching its highest level of 467,980 hectares, and in 2022 it decreased by 38% compared to the previous year (422,299 hectares, 1% of agricultural land in Ukraine). By this indicator, as of 2020, Ukraine was ranked 21st in the world (first – Australia (35.7 million hectares)) and 13th in Europe (first – France (2.6 million hectares)). In terms of organic operators, 2019 also stands out, when their number was 617, decreasing to 462 in 2022.

The moods of organic operators regarding the conduct of activities in the conditions of war are revealed, among which 68% of respondents declared their readiness to continue production in full. *Key words:* sustainable development, organic production, legislation, certification, organic operator.

Постановка проблеми. Інтенсифікація господарювання, яка відбувалася в усьому світі в останні роки, призвела не лише до виснаження природних ресурсів, але й спричинила додатковий тиск на довкілля. Як плату за економічне зростання, навколишнє середовище отримало додаткові об'єми викидів в атмосферу, забруднення водних об'єктів і ґрунтів. На Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття» вжили термін «сталій розвиток», який трактували як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1]. Отож суть сталого розвитку полягає у стимулюванні тих економічних секторів і технологій, що не є джерелами екологічних чи соціальних загроз. Оскільки однією з базових галузей реального сектора економіки України сьогодні є сільське господарство, тому органічне виробництво як метод його ведення має стати пріоритетним.

Актуальність дослідження. Представники різних країн світу все гучніше говорять про Цілі сталого розвитку, які були ухвалені на саміті ООН у 2015 р. та мають бути реалізовані до 2030 р. Як приклад, європейський зелений курс передбачає, що частка земель під органічним виробництвом має сягнути 25%; по 30% суходолу та морських територій повинні отримати природоохоронний статус; використання пестицидів треба скоротити на 30%, а добрив – на 20%. США також не відстають: у січні 2021 р. президент Джоозеф Байден доручив міністерству сільського господарства США (USDA) розробити Кліматичну стратегію для сільського і лісового господарства. Україні також необхідно створювати такі умови для сільськогосподарських систем, які не лише забезпечуватимуть населення чистими і корисними продуктами, а й прибутком виробника та розвиватимуть дбайливе ставлення до довкілля. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена 3 березня 2021 р. КМУ, передбачає збільшення частки земель під органічним виробництвом до 3% від загальної площі сільськогосподарських земель (станом на 2021 р. вона складає 1%), експорту органічної продукції – до 1 млрд доларів (у 2020 р. – 204 млн доларів) [2]. На жаль, повномасштабне вторгнення РФ вносить свої корективи.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Виконане дослідження є частиною науково-дослідної роботи кафедри конструктивної географії і картографії на тему: «Проблеми трансформації природно-антропогенних геосистем західного регіону України в контексті Євроінтеграції», номер держреєстрації 0123U102092.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток органічного виробництва в Україні бере початок з 1994 р., коли зареєстрували Міжнародну

благодійну організацію «Інформаційний центр «Зелене досьє», яка сприяє поширенню принципів сталого розвитку в суспільстві, інтеграції їх до національної політики та урядових програм через розповсюдження об'єктивної інформації екологічного та соціального спрямування до ЗМІ, місцевих громад, влади та бізнесу, залучаючи їх таким чином до практичних дій. Починаючи з 2004 р. державний секретаріат Швейцарії з економічних питань надає постійну підтримку Україні у сфері органічного виробництва та розвитку органічного ринку, з метою сприяння розвитку органічного руху в Україні у 2005 р. зареєстровано Федерацію органічного руху України, а в 2007 р. – український орган сертифікації «Органік стандарт», включивши в офіційний перелік органів сертифікації, визнаних у Європейському Союзі, Швейцарії, Канаді, багатьох країнах пострадянського простору, який 25 травня 2023 р. акредитували відповідно до українського законодавства. У 2013 р. зареєстровано Спілку виробників сертифікованих органічних продуктів «Органічна Україна», спрямовану на консолідацію українських сертифікованих виробників органічної продукції для розвитку органічного ринку в Україні, у 2015 р. почав працювати спеціалізований інформаційний портал OrganicInfo.ua – окремий проект інформаційного центру «Зелене досьє», метою якого є просування органічного виробництва, органічних харчових продуктів та здорового способу життя. У цьому ж році розвиток органічного ринку вперше включено в Єдину комплексну стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки та названо одним із пріоритетних напрямів розвитку агропромислового сектору України. На жаль, стратегія так і не була схвалена урядом, а залишилась документом рекомендаційного характеру. 5 листопада 2020 р. ухвалено зміни до Закону «Про державну підтримку сільського господарства України», де прямо передбачено можливість державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції. У 2022 р. стартувала Грантова програма «Підтримка органічного сектору в Україні», ініційована об'єднанням «Органічна Ініціатива» як реакція на повномасштабне вторгнення РФ з метою підтримати виробників органічних продуктів, зберегти та посилити спроможності органічного сектору України у середньо- та довгостроковій перспективі [3]. Не зважаючи на те, що сільськогосподарський сектор України постраждав від початку повномасштабного вторгнення РФ, він продовжує працювати.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. За статусом впровадження законодавства в галузі органічного сільського господарства, Україна належить до країн, де воно впроваджене не повністю [4]. Проте в цьому напрямі відбулися позитивні зміни, серед яких 10 липня 2018 р. прийнято закон України «Про основні принципи та вимоги

до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496, який введено в дію як основний «органічний» ЗУ у 2019 р. Важливим кроком розвитку українського органічного сектору економіки є запуск у 2023 р. Реєстрів органів сертифікації та операторів у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. До Реєстру органів сертифікації внесли ТОВ «Органік стандарт», що успішно пройшло акредитацію і може здійснювати сертифікацію органічних продуктів відповідно до законодавства України. До цього часу виробництво органічної продукції в Україні здійснювали відповідно до стандартів, еквівалентних стандартам ЄС та інших країн. Відтепер оператори з реєстру будуть маркувати свою продукцію українським державним логотипом.

Сільськогосподарська спільнота відіграє важливу роль у переході до більш сталої продовольчої системи, зокрема посилюючи зусилля фермерів, що спрямовані на боротьбу зі змінами клімату, захистом довкілля і збереженням біорізноманіття. Для сприяння переходу на органічне сільське господарство, поширення локального виробництва і споживання органічної продукції доцільно підвищити рівень обізнаності щодо органічного виробництва.

Новизна. У статті наголошено на перевагах органічного виробництва, подано дефініції поняття «органічне виробництво» на світових теренах наукової думки, перелічено галузі органічного виробництва, принципи і напрями державної політики у цій сфері. Зазначено, що органічне виробництво є сертифікованою діяльністю, яку провадять із дотриманням вимог законодавства. Простежено динаміку загальної площі органічних сільськогосподарських угідь і органічних операторів в Україні впродовж останніх 20 років. З'ясовано настрої операторів органічної продукції щодо провадження діяльності в умовах війни,

Методологічне або загальнонаукове значення.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Під час аналізу нормативно-правового забезпечення органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції застосовано групування як метод наукового дослідження. Історичний метод допоміг охарактеризувати основні етапи розвитку органічного виробництва. Графічні методи дослідження застосовано для отримання глибшого розуміння об'єкта і суб'єкта дослідження, виокремлення їхніх структурних елементів та встановлення взаємозв'язків між ними. Логічні узагальнення використано при формулюванні висновків.

Викладення основного матеріалу. У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку [5], на якому прийняли Порядок денний розвитку на 2016–2030 роки і затвердили 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань, які одноставно

прийняли 193 країни, що охоплюють три аспекти сталого розвитку: економічне зростання, соціальну інтеграцію та охорону навколишнього середовища. Практично всі 17 цілей пов'язані з сільським господарством, адже воно так чи інакше впливає на всі сфери життя. Водночас органічне виробництво згадується в контексті виконання трьох цілей:

– Ціль 2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.

– Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.

– Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.

Сьогодні сільське господарство виступає базовою галуззю реального сектора економіки України і саме органічне виробництво як метод його ведення має стати пріоритетним, завдяки економічній, соціальній та екологічній збалансованості. Серед екологічних переваг органічного виробництва варто наголосити на збереженні в належному стані водних ресурсів. Мінеральні добрива, які використовують в інтенсивному рослинництві, часто змивають з полів дощові чи талі води, спричинюючи погіршення якості води і вимирання водних організмів. Введення обмежень щодо використання добрив в органічному сільському господарстві дозволить запобігати цим проблемам, а також зберегти здоров'я людей, які споживають воду напряму з підземних і поверхневих водних об'єктів за відсутності централізованого водопостачання. Методи органічного виробництва є ощадливими до біорізноманіття, виключають ризики ущільнення і вразливості ґрунтів до водної та вітрової ерозії. Стимулюючи розвиток ґрунтової фауни, у довготривалій перспективі цей спосіб господарювання дозволить накопичити вуглець і вологу в ґрунті, відновити еродовані і збіднені землі. Беручи до уваги те, що в Україні енергія виробляється в основному з викопного палива, відмова від використання мінеральних добрив стане запобіжником потрапляння значної кількості парникових газів і забруднюючих речовин в атмосферу. Збереження основних виробничих ресурсів цієї галузі (родючість ґрунтів, водний режим та якість вод) у належному стані стане основою для подальшого росту макроекономічних показників та добробуту українців. Важливо розуміти, що перелічені екологічні переваги органічного сільськогосподарського виробництва є не наслідком, а першопричиною.

Для забезпечення необхідного прогресу у реалізації завдань, пов'язаних з органічним виробництвом, потрібно забезпечити ефективне впровадження нормативно-правової бази у цій сфері. Сьогодні органічне виробництво регулюють Закон, 5 Постанов

КМУ і 10 Наказів [6]. На світових теренах наукової думки «органічне виробництво» – це цілісна система господарювання, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду збереження довкілля і зміцнення здоров'я (табл. 1).

Державна політика у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції ґрунтується на принципах (рис. 1).

До галузей органічного виробництва належать: органічне рослинництво (у тому числі насінництво та розсадництво); органічне тваринництво (у тому числі птахівництво, бджільництво); органічне грибівництво (у тому числі вирощування органічних дріжджів); органічна аквакультура; виробництво органічних морських водоростей; виробництво органічних харчових продуктів (у тому числі органічне виноробство); виробництво органічних кормів; заготівля органічних об'єктів рослинного світу [11].

Органічне виробництво не підтримує використання штучних добрив або синтетичних хімікатів, таких як пестициди та гербіциди; генетично модифікованих організмів, стимуляторів росту чи гормонів. Органічне м'ясо, птиця, яйця та молочні продукти повинні надходити від тварин, яким не дають антибіотики чи гормони росту, дозволяючи рости та розвиватися природним шляхом. Продукція, вироблена шляхом органічного землеробства, має бути у своїй найбільш натуральній формі. При цьому варто використовувати переважно відновлювані ресурси та власні ресурси, у тому числі продукти переробки відходів і побічної продукції рослинного і тваринного походження, за умови, що вони відповідають вимогам до органічного виробництва; технології, що не завдають шкоди здоров'ю людей, рослинам, добробуту тварин, запобігають забрудненню навколишнього природного середовища або мінімізують його (рис. 2).

Таблиця 1

Дефініції поняття «органічне виробництво»

Автор, рік	Визначення
Комісія Кодекс Аліментаріус ФАО/ВООЗ, 1999.	Органічне сільське господарство – цілісна система управління виробництвом, яка враховує та покращує стан агроєкосистеми, включаючи біологічну розмаїтість, біологічні цикли й біологічну природу ґрунту; вимагає використання передових методів управління, враховуючи регіональні умови, систем управління, адаптованих до даних умов [7].
Постанова Ради (ЄС) № 834/2007	Органічне виробництво – це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання (добробуту) тварин та метод виробництва, який відповідає певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження. Таким чином, метод органічного виробництва відіграє подвійну соціальну роль: з одного боку, забезпечує специфічний ринок, який відповідає потребам споживача у органічній продукції, а з іншого – забезпечує загальне благо, сприяючи захисту довкілля, належному утриманню тварин, а також розвитку сільської місцевості [8].
Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), 2008	Органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникають використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного [9].
Міністерство сільського господарства США, 2017	Органічне виробництво визначається як набір практик, які відповідають правилам Національної органічної програми (NOP) Служби сільськогосподарського маркетингу Міністерства сільського господарства США (AMS), а в ширшій практиці охоплює цілісний системний підхід до землеробства, який об'єднує біологічні, культурні та механічні практики сприяти кругообігу поживних речовин, екологічному балансу та збереженню біорізноманіття, а також забезпечувати безліч переваг для навколишнього середовища [10].
Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», 2018	Органічне виробництво – сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [11].

Джерело: сформовано за [7–11].

Рис. 1. Принципи державної політики у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції

Джерело: сформовано за [11]

Рис. 2. Напрями державної політики у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції

Джерело: сформовано за [11]

Оскільки органічне виробництво є сертифікованою діяльністю, то не менш важливу роль відіграє акредитація та впровадження ефективної системи державного нагляду. Акредитацію органів сертифікації здійснює Національне агентство з акредитації України відповідно до закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року № 2407-III [12]. У 2023 р. підтверджено спеціальні знання 31 інспектора у сфері органічного виробництва та/або обігу органічної продукції, яких внесено до Реєстру органів сертифікації. Першим органом сертифікації, акредитованим відповідно до українського законодавства 25 травня 2023 р. стало ТОВ «Органік Стандарт» [3]. Загалом в Україні працює 23 органи сертифікації, 20 з яких включені до офіційного переліку органів сертифікації в органічній сфері для України відповідно до Регламенту ЄС № 1235/2008, 9 мають право сертифікувати відпо-

відно до стандартів США (NOP), 2 – відповідно до стандартів COR (Канада) та 13 – відповідно до стандартів Bio Suisse (Швейцарія) [13].

Сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва, носить назву органічної [11]. Центральне географічне положення, значна площа сільськогосподарських земель, родючі ґрунти (зокрема, чорноземи, які займають близько 60% її території (у світі близько 25%) і становлять 6,7% світових), сприятливі кліматичні умови та лісові ресурси, низькі ціни на оренду землі, зростаючий попит населення на органічні продукти харчування сприяли тому, що Україну вважають одним із важливих постачальників органічної продукції [14].

Станом на 31.12.2022 р. загальна площа сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом та перехідного періоду, склала 263 619 га,

зокрема, площа сільськогосподарських угідь з органічним статусом – 246 126 га. З рис. 3 видно, що до 2019 р. їхня площа зростала, досягнувши найвищого показника – 467 980 га, а в 2022 р. зменшилась на 38% у порівнянні з попереднім роком (422 299 га, 1% від земель сільськогосподарського призначення України). За цим показником станом на 2020 р. Україна займала 21 місце в світі (перше – Австралія (35,7 млн га)) і 13 місце в Європі (перше – Франція (2,6 млн га)) [15].

Якщо у 2021 р. Херсонська область за площею сільськогосподарських земель, зайнятих під органічним виробництвом (близько 62 000 га), була лідером, то в 2022 р. таких земель тут усього 29 413 га [16].

Загалом в Україні станом на 2021 р. налічувалось 528 операторів ринку органічної продукції, з них 418 – виробники сільгосппродукції. За тим показником також вирізняється 2019 р., коли кількість органічних операторів в Україні становила 617 (рис. 4), У 2022 р. їхня кількість зменшилась до 462.

У 2021 р. найбільша кількість операторів працювала в Київській (73), Вінницькій (52), Херсонській (40), Одеській (37) і Полтавській (31) областях. Станом на 2022 р. цей показник суттєво не змінився, за винятком Херсонської області (14) через бойові дії.

Головні висновки. Органічне виробництво є досить складним і багатовимірним поняттям, головними цілями якого є: відтворення родючості ґрунтів і збереження довкілля; розвиток сільських територій; забезпечення споживчого ринку здоровою органічною продукцією; зміцнення експортного потенціалу держави і покращення її іміджу як виробника високоякісної органічної продукції; забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Саме органічне виробництво як метод ведення сільського господарства, має стати пріоритетним, завдяки економічній, соціальній та екологічній збалансованості.

Незважаючи на труднощі, органічне сільське господарство виявляє більшу стійкість у кризо-

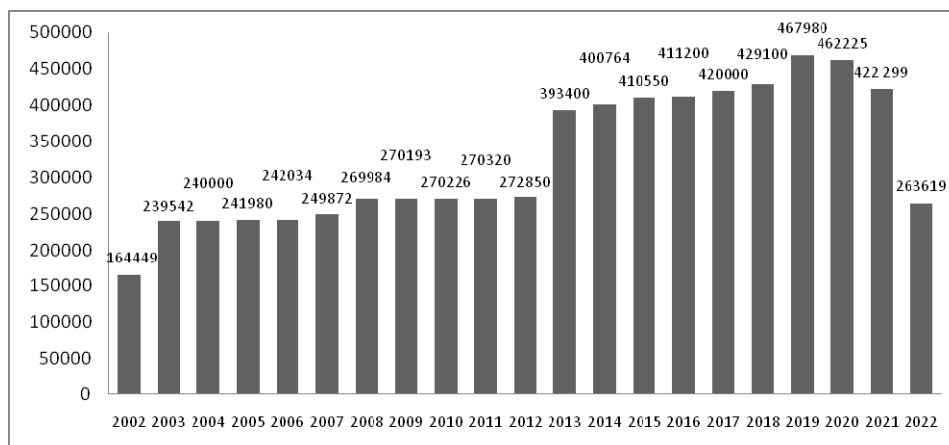

Рис. 3. Динаміка загальної площі органічних сільськогосподарських угідь (у тім числі перехідного періоду) в Україні, га

Джерело: сформовано за [9, 16]

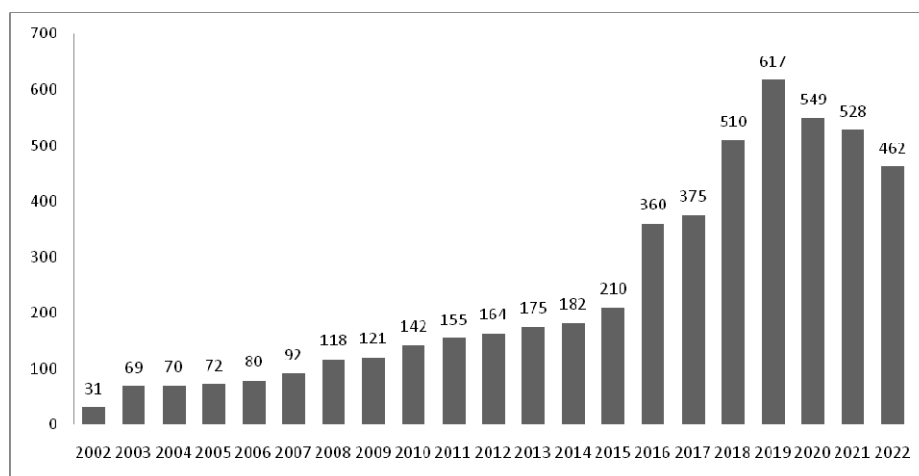

Рис. 4. Динаміка кількості органічних операторів в Україні, одиниць

Джерело: сформовано за [9, 16]

вих ситуаціях, ніж традиційне, демонструючи меншу вразливість, ніж інтенсивне виробництво. Позитивним є те, що органічні оператори менше залежать від великих логістичних центрів, оскільки володіють різноманітними каналами збуту, включаючи прямі продажі споживачам. У свою чергу, віддаленість логістичних центрів від виробничих потужностей і проблеми з паливом показали недосконалість довгих ланцюгів поставок у традиційному землеробстві [17]. Після початку повномасштабного вторгнення цілковито роботу зупинили 13% органічних операторів, у 35% відбулись зміни, але зараз працюють і 52% – виробництво не зупиняли. Продовжити

виробництво у повному обсязі вирішили 68% опитаних [18].

Перспективи використання результатів дослідження. Інтеграція в міжнародну торгівлю має сильний потенціал для стимулювання зростання в Україні, зокрема в сільському господарстві. Результати дослідження допоможуть об'єднати зусилля галузевих підприємств та установ, наукових та освітніх закладів, інших зацікавлених у виробництві, переробці безпечної та якісної продукції, збереженні та використанні природних ресурсів; запровадженні, удосконаленні інноваційних органічних технологій в аграрній галузі; сприятимуть динамічному та ефективному розвитку органічного руху в Україні.

Література

1. Butlin, John. Our common future. By World commission on environment and development. Journal of International Development. 1 (2). S. 284–287.
2. Литвин А. Чому варто переходити на органічне виробництво Економічна правда. 03.11.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/3/679362/> (дата звернення: 20.11.2023).
3. Етапи розвитку органічного виробництва. OrganicInfo – інформаційний портал. URL: <https://organicinfo.ua/stages/> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Дослідження IFOAM 2022. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/04/Organic-legislation-worldwide-WOA-2022_UA.pdf (дата звернення: 20.11.2023).
5. Цілі сталого розвитку в Україні. 05.06.2018. URL: <http://surl.li/njhog> (дата звернення: 20.11.2023).
6. Огляд – органічне законодавство України. OrganicInfo – інформаційний портал. URL: https://organicinfo.ua/UA_By-laws_list_UA_EN.pdf (дата звернення: 20.11.2023).
7. Берлач Н. А. Правове визначення органічного сільського господарства в Україні. *Держава і право*. 2009. Випуск 46. С. 225–230.
8. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року. URL: https://www.cg.gov.ua/web_docs/2141/2017/04/docs/EU%20Reg_834_2007%20Organic%20Production_UA.pdf (дата звернення: 20.11.2023).
9. Федерація органічного руху України – інформаційний портал. URL: <https://organic.com.ua/organichne-silske-gospodarstvo/> (дата звернення: 20.11.2023).
10. Стандарт NOP. Визначення термінів URL: <https://www.ecfr.gov/current/title-7/subtitle-B/chapter-I/subchapter-M/part-205/subpart-A/section-205.2> (дата звернення: 20.11.2023).
11. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: закон України від 10 липня 2018 року №2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (дата звернення 20.11.2023).
12. Про акредитацію органів з оцінки відповідності: закон України від 17 травня 2001 року № 2407-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14#Text> (дата звернення 20.11.2023).
13. Дослідження органічного ринку України 2019–2020. OrganicInfo – інформаційний портал. URL: https://organicinfo.ua/Market_study_2019-2020_web.pdf (дата звернення 20.11.2023).
14. Городняк І. В., Петровський С. В. Аналіз ринку органічної продукції в Україні. *Економічний простір*: 2023. № 184. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5>
15. Тарас Висоцький. Дані оперативного моніторингу за 2021 рік. OrganicInfo – інформаційний портал. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/09/Taras-Vysotskyi_UA-Ministry_23.09.2022-UA.pdf (дата звернення 20.11.2023).
16. Інфографіка. OrganicInfo – інформаційний портал. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/organic-map-of-ukraine-2022/> (дата звернення 20.11.2023).
17. Громадська спілка «Органічна ініціатива» – інформаційний портал. URL: <https://organicinitiative.org.ua/news/organic-agriculture-more-resilience> (дата звернення 20.11.2023).
18. Громадська спілка «Органічна ініціатива» – інформаційний портал. URL: <https://organicinitiative.org.ua/news/rezultaty-oprytuvannia-br-orhanichnoho-biznesu-ukrainy-br-sichen-liutyu-2023/> (дата звернення 20.11.2023).